

Н.М. Смольнякова, канд. екон. наук (ХДУХТ, Харків)

А.М. Волосов, ст. викл. (ХДУХТ, Харків)

ОЦІНКА ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Процес управління будь-яким суб'єктом господарювання передбачає декілька етапів серед яких оцінка певного стану (об'єкта, явища, виду діяльності тощо) посідає чи не найважливіше місце. Дослідженню проблем ідентифікації, оцінки та управління трансакційними витратами на різних рівнях керівництва економікою останнім часом приділяється все більше уваги з боку закордонних і вітчизняних науковців. Значущість розв'язання згаданих й інших напрямів вивчення трансакційних витрат пов'язана: по-перше, об'єктивністю їх існування; по-друге, постійним зростанням як питомої ваги трансакційного сектора економіки, так і явними і неявними «недоліками» існуючої системи менеджменту. Особливої актуальності оцінка трансакційних витрат набуває в сфері роздрібною торгівлі як одного з динамічно зростаючих секторів економіки.

Головними напрямками використання результатів оцінки трансакційних витрат суб'єктів господарювання роздрібною торгівлі є: загальне управління поточними й інвестиційними витратами; фінансове планування і контроль; забезпечення й підтримання на певному рівні інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності та економічної безпеки підприємства; формування позитивного іміджу; визначення впливу як на ефективність діяльності, так і перспективи стратегічного розвитку підприємств роздрібною торгівлі.

Створення системи управління трансакційними витратами на підприємстві як невід'ємної складової управління підприємством у цілому, на нашу думку, потрібно розпочинати зі створення системи інформаційного забезпечення, що дозволить не тільки мати дані про даний вид витрат, а й аналізувати та планувати (оптимізувати) їх, тобто систематично й комплексно управляти ними.

Численні вітчизняні науковці наголошують на відсутності як такого інституту моніторингу та контролю трансакційних витрат на макrorівні, що унеможливило б отримання повних і достовірних відомостей про ці витрати у сфері взаємодії економічних агентів, не дозволяє враховувати відповідні параметри економічної системи під час здійснення на неї регулюючого впливу. Адже дотепер законодавчо трансакційні витрати як категорія бухгалтерського обліку не внесені

до відповідних стандартів, що не сприяє створенню адекватних методичних засад їх оцінки та управління ними в цілому.

Попри це науковці пропонують певні елементи механізму управління трансакційними витратами, які ґрунтуються на опосередкованій або прямій оцінці їх величини (рівня). При цьому інформаційною базою слугують: бухгалтерські баланси; фінансові звіти та примітки до них; статистична інформація всіх рівнів управління; результати соціологічних опитувань; результати експертних оцінок; різноманітні кількісні та якісні (прямі та непрямі) внутрішньогалузеві та міжгалузеві показники (індикатори). Усі пропонувані підходи щодо оцінки трансакційних витрат відрізняються: ціною вимірювання; ступенем достовірності отриманої оцінки; мірою агрегування отриманих результатів – від низьких до надто високих. Зважаючи на досвід попередників, ми пропонуємо здійснювати оцінку трансакційних витрат підприємств роздрібною торгівлі в наступній послідовності:

1. Збирання інформації про трансакційні витрати господарського суб'єкту (його зовнішнього та внутрішнього середовищ).

2. Накопичення та збереження інформації. Ці процеси повинні відбуватись в режимі «реального часу», а коло її користувачів має бути обмеженим.

3. Формування системи показників оцінки трансакційних витрат підприємства.

4. Розрахунок значень показників за сформованою системою та їх аналіз.

5. Створення гнучких форм і процедур подання результатів оцінки трансакційних витрат внутрішнім і зовнішнім користувачам.

6. Визначення напрямів використання результатів оцінки трансакційних витрат.

7. Формування системи «зворотного зв'язку» між учасниками оцінки та користувачами її результатів.

Така система оцінки повинна враховувати: наявність лагу під час аналізу трансакційних витрат, що дозволить оцінювати їх як ефективні при неефективному управлінні; явні та неявні види витрат; легальні та тіньові трансакційні витрати, а також прийнятний рівень точності отриманих результатів від якого залежить і вартість функціонування створеної системи оцінки (тобто певна частка додаткових трансакційних витрат). Наш підхід передбачає підвищення точності й повноти управлінської інформації, забезпечує контроль цих витрат і сприяє підвищенню ефективності діяльності в цілому.